
**ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА**

УДК 331.5

Леган І.М.кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підприємництва, фінансів та оподаткування
Університету державної фіскальної служби України (Житомирська філія)**ІННОВАЦІЙНА ПРАЦЯ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ
ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ**

У статті проаналізовано економічну сутність та характерні ознаки інноваційної праці, зокрема її суб'єктивний, нестандартний та неординарний характер, її дискретність і низький ступінь регламентації, а також визначено передумови її розвитку в Україні. Розглянуто місце України в рейтингу окремих країн за глобальним індексом інновацій 2016 р. Виявлено чинники стимулювання розвитку інноваційної праці в Україні.

Ключові слова: інновації, індекс інновацій, інноваційна праця, інноваційна зайнятість, людський розвиток, інтелектуальна власність.

В статье проанализированы экономическая сущность и характерные признаки инновационного труда, в частности его субъективный, нестандартный и неординарный характер, его дискретность и низкая степень регламентации, а также определены предпосылки его развития в Украине. Рассмотрены место Украины в рейтинге отдельных стран по глобальному индексу инноваций 2016 г. Выявлены факторы стимулирования развития инновационного труда в Украине.

Ключевые слова: инновации, индекс инноваций, инновационная работа, инновационная занятость, развитие общества, интеллектуальная собственность.

В статье проанализированы экономическая сущность и характерные признаки инновационной труда, в частности ее субъективный, нестандартный и неординарный характер, ее дискретность и низкая степень регламентации, а также определены предпосылки ее развития в Украине. Рассмотрено место Украины в рейтинге отдельных стран по глобальному индексу инноваций 2016 г. Выявлены факторы стимулирования развития инновационного труда в Украине.

Ключевые слова: инновации, индекс инноваций, инновационная работа, инновационная занятость, развитие общества, интеллектуальная собственность.

Постановка проблеми. Актуальність проблем, що розглядаються у представленій статті, є беззаперечною і визначається необхідністю якнайшвидшого переведення економіки в напрям інноваційного розвитку. Сучасна економічна криза продемонструвала всю небезпеку і безперспективність орієнтації на експортно-сировинну модель розвитку та використання переваг, пов'язаних із відносно низькою вартістю робочої сили. Подолання наслідків кризи і перехід до стійкого зростання напряму залежить від ефективності

зусиль держави та бізнесу в контексті розгортання процесів диверсифікації економіки, підвищення рівня її інноваційності та створення умов для реалізації креативних здібностей населення, яке в Україні має європейський рівень освіченості [1, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам розвитку ринку праці та зайнятості присвячені дослідження таких провідних вітчизняних науковців, як О.А. Грішнова [2], А.М. Колот [3], Е.М. Лібанова [4], Л.С. Лісогор [5], М.В. Семикіна [6] та ін. Однак попри наявність необхідного теоретико-методологічного базису та понятійного апарату досліджуваної проблематики існує необхідність комплексного вивчення економічної сутності поняття інноваційної праці та аналізу специфіки формування передумов її розвитку в умовах модернізації економіки.

Метою дослідження є аналіз економічної сутності та характерних ознак інноваційної праці, а також вивчення передумов її становлення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В економічній літературі приділено достатньо багато уваги визначенню сутності поняття «інновації» як економічної категорії. Поняття «інно-

вація» (дослівно «нововведення») з'явилося у працях учених німецької економічної школи Й. Шумпеттера та Г. Менша в 1930-х роках. Ці економісти вдосконалили ідеї відомого вітчизняного вченого М. Туган-Барановського та його послідовника М. Кондратьєва про циклічність коливань економічної активності [4, с. 15].

На сучасному етапі розвитку суспільства, на думку А.М. Колота, трактування категорії «інновації» можна узагальнити за двома групами. Для першої групи характерне трактування інновації як результату творчого процесу у вигляді нових технологій, продукції, методів, управлінських рішень тощо. Згідно з іншим підходом, інновація визначена як процес уведення нових прогресивних технологій, виробів, підходів, елементів, принципів замість наявних [3].

Відзначаючи пріоритетне значення інноваційних чинників для формування економіки знань і досліджуючи специфіку формування притаманного їй нового типу зайнятості, Е.М. Лібанова аргументувала необхідність забезпечення інтелектуалізації праці, динамічної секторальної, галузевої та внутрішньогалузевої реструктуризації зайнятості; підвищення освітнього та кваліфікаційного рівня робочої сили, створення нових типів праці та «оновлення» цілих сфер професій і компетенцій, розвитку самозайнятості нового типу, становлення «гуманної» зайнятості, посилення гнучкості ринку праці [4, с. 17].

Новітні світові тенденції у змісті та якісних характеристиках праці, яка набуває інноваційного характеру, об'єктивно впливають на уявлення науковців про працю. Економічна наука сьогодні відійшла від вузького, суто виробничого погляду на працю. Усучасних вітчизняних та зарубіжних джерелах *праця* здебільшого трактується багатоаспектно, зокрема: як «процес усвідомленого впливу працівника на предмети праці за допомогою засобів праці, технології, організації з метою зміни предметів і сил природи для задоволення своїх потреб»; як доцільна діяльність людини, спрямована на створення благ, що задовольняють її потреби; як процес прикладання людиною розумових та фізичних зусиль для одержання корисного результату в задоволенні своїх матеріальних та духовних потреб; як процес перетворення ресурсів природи у цінності і блага, що здійснюється і керується людиною під дією як зовнішніх стимулів (соціальних, економічних, моральних, адміністративних), так і внутрішніх спонукань, нарешті, це виявлює людську особистість. У такому збагаченому розумінні праця включає в себе, крім традиційних видів людської діяльності, також творчі її види, метою яких є створення і впровадження інновацій:

нових ідей, винаходів, нових методів, нових правил, порядку, технологій тощо [7, с. 12].

Багатьма вченими здатність працівника до прояву творчості, генерації нових ідей, нововведень, тобто інновацій у будь-якій сфері людської діяльності, вже розглядається як важлива компонента трудового потенціалу суспільства, що створює передумови ефективної праці, як вирішальне джерело зростання національного багатства. Отже, людина-працівник виявляє себе в новій якості: не як суб'єкт редукованої до абстрактної праці діяльності, а як носій унікальних здібностей, використання яких не може бути назване працею в традиційному значенні даного терміну.

Можливості інноваційного розвитку дуже тісно пов'язані з інноваційним потенціалом та інноваційною активністю країни у цілому. Як зарубіжні, так і вітчизняні вчені у рамках дослідження інноваційної активності країни і галузей національних економік використовують глобальні критерії та формують певні показники, порівняльні індекси, які об'єктивно визначають місце (ранг) кожної країни у світовому інноваційному розвитку, їх внесок у глобальну економіку, визначаючи, таким чином, роль інновацій для подальшого розвитку та процвітання світової економіки [8].

Починаючи з 2007 р. Міжнародна школа бізнесу INSEAD щорічно проводить аналіз стану національних економік практично всіх країн світу з оцінкою їх стану шляхом розрахунку так званого глобального індексу інновацій (Global Innovation Index). У цьому індексі знаходять своє відображення основні складники інноваційного потенціалу країн, тому глобальний індекс інновацій прийнято вважати показником рівня інноваційного розвитку національних економік. Розглянемо значення даного індексу та рейтинг окремих країн відповідно до його значення за допомогою табл. 1.

Як ілюструє таблиця, до п'ятірки країн-лідерів за глобальним індексом інновацій входять Швейцарія, Швеція, Великобританія, Сполучені Штати Америки та Фінляндія. Топ-20 таких країн-новаторів не змінюється протягом усіх років дослідження. Щоправда, деякі з них утратили попередні позиції або набували вищих. Рейтинги цих країн тісно пов'язані з показниками їхніх доходів. Загалом у рейтингу глобального індексу інновацій простежується чітка закономірність між рівнем доходів країни та її здатністю до впровадження інновацій. Чим вищий рівень доходу країни, тим кращі її позиції у світі за інноваційним розвитком. Країни з високим рівнем доходів випереджають країни, що розвиваються, за всіма параметрами інноваційної діяльності. Україна в 2016 р., як бачимо,

Рейтинг окремих країн за глобальним індексом інновацій у 2016 р.

Країна	Значення індексу (0-100)	Ранг	Рівень доходу	Регіон
Швейцарія	66,28	1	B	Європа
Швеція	63,57	2	B	Європа
Велика Британія	61,93	3	B	Європа
США	61,40	4	B	Північна Америка
Фінляндія	59,90	5	B	Європа
Сінгапур	59,16	6	B	Південно-Східна Азія та Океанія
Ірландія	59,03	7	B	Європа
Данія	58,45	8	B	Європа
Нідерланди	58,29	9	B	Європа
Німеччина	57,94	10	B	Європа
Корейська Республіка	57,15	11	B	Південно-Східна Азія та Океанія
Люксембург	57,11	12	B	Європа
Ісландія	55,99	13	B	Європа
Гонконг	55,69	14	B	Південно-Східна Азія та Океанія
Канада	54,71	15	B	Північна Америка
Японія	54,52	16	B	Південно-Східна Азія та Океанія
Нова Зеландія	54,23	17	B	Південно-Східна Азія та Океанія
Франція	54,04	18	B	Європа
Австралія	53,07	19	B	Південно-Східна Азія та Океанія
Австрія	52,65	20	B	Європа
Китай	50,57	25	BC	Південно-Східна Азія та Океанія
Чехія	49,40	27	B	Європа
Польща	40,22	39	B	Європа
Об'єднані Арабські Емірати	39,35	41	B	Північна Африка та Східна Азія
Туреччина	39,03	42	BC	Північна Африка та Східна Азія
Російська Федерація	38,50	43	B	Європа
Україна	35,72	56	HC	Європа
Вірменія	35,14	60	HC	Північна Африка та Східна Азія
Грузія	33,86	64	HC	Північна Африка та Східна Азія

B – високий рівень доходу, BC – рівень доходу вище середнього, HC – рівень доходу нижче середнього, H – низький рівень доходу.

Джерело: складено автором на основі [9; 10]

займає 56-ту позицію. Однак вона піднялася у рейтингу порівняно з 2013 р., коли зайняла 63-є місце, лишивши позаду з числа колишніх союзних республік Вірменію, Грузію, Казахстан, Азербайджан, Киргизстан та Узбекистан.

Даний інноваційний рейтинг країн є ефективним засобом еталонного тестування та уможливорює аналіз щорічної динаміки інноваційної активності та інноваційного потенціалу кожної країни. Таким чином, здатність до інновацій стає визначальним фактором глобального економічного зростання.

Варто зазначити, що й надалі нас чекають подолання обмеженості традиційних поглядів на трудовий процес, збагачення наукової думки про працю та трудові відносини на новій концептуальній основі. Дотримуючись такої

позиції, вважаємо, щобез комплексного системного дослідження сутності інноваційної праці практично неможливо в конкурентному середовищі ефективно реалізувати трудовий потенціал працівників, їх творчі, інтелектуальні здібності [7; 11].

Висновки з проведеного дослідження. Швидкоплинність та інтенсивність розвитку глобалізаційних процесів у світовій економіці вимагає від України миттєвої реакції на важливі економічні виклики. Актуальною вимогою сьогодення є здатність своєчасно та ефективно опанувати передові досягнення в галузях науки, техніки і новітніх технологій, оскільки вплив науково-технічної та інноваційної сфер сприяє швидкому економічному зростанню економіки держави.

Нехтування проблемами організації та стимулювання розвитку інноваційного складника економіки з боку держави може призвести до втрати Україною можливості брати активну участь у формуванні основних тенденцій відтворення глобальних ринків науково-технічних інновацій та нових технологій. Досвід успішних лідируючих країн

у сфері інновацій і високих технологій доводить необхідність державного управління та контролю над цими процесами. Впродовж останніх десятиліть уряди країн і керівництва корпорацій активно збільшують витрати на науку, інновації, високі технології, розвиток яких не призупиняється навіть у період фінансово-економічних криз.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / За заг. ред. В.М. Геєця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
2. Економіка праці та соціально-трудова відносина: підручник / А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.; за наук. ред. А.М. Колота. К.: КНЕУ, 2009. 711 с.
3. Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань. Україна: аспекти праці. 2007. № 4. С. 5.
4. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку: кол. монографія / За ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2016. 328 с.
5. Лісогор Л.С. Конкурентність ринку праці: механізми реалізації: монографія. К.: Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2005. 168 с.
6. Семикіна М.В. Мотивація конкурентоспроможної праці: теорія і практика регулювання: монографія. Кіровоград: ПіК, 2003. 426 с.
7. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації: монографія / М.В. Семикіна та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М.В. Семикіної. Черкаси: МАКЛАУТ, 2012. 320 с.
8. Давидова І.О. Інноваційна зайнятість в аспекті її сутнісних характеристик. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4041>.
9. The Global Innovation Index 2016: The Local Dynamics of Innovation. Geneva: Cornell University, INSEAD, World Intellectual Property Organization. 451 p.
10. Ільч Л.М. Інноваційна модель зайнятості: сутність, характерні ознаки та передумови становлення в Україні. Ринок праці та зайнятості населення. 2015. № 2. С. 13–17.
11. Торба А.В. Інновації як невід'ємна складова інтелектуального капіталу. Інтернаука. 2017. № 3 (2). С. 153–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_3%282%29__34.

Legan I.M.

INNOVATIVE WORK: ECONOMIC ESSENCE AND DEVELOPMENT PRECONDITIONS

The relevance of problems considered in the presented article is unconditional and is determined by the need for the rapid transition of the economy towards innovation development.

The purpose of the article is to analyse the economic essence and characteristic features of innovation work, as well as study the preconditions for its formation in Ukraine.

The article analyses the economic essence and characteristic features of innovation work, in particular, its subjective, non-standard and extraordinary character, its discreteness and low degree of regulation, as well as the preconditions for its development in Ukraine. The place of Ukraine in the ranking of individual countries according to the global index of innovations in 2016 is considered. The factors of stimulation of innovation work development in Ukraine are revealed.

The swiftness and intensity of the globalization processes in the global economy require Ukraine to respond instantly to important economic challenges. The urgent requirement of today is the ability to timely and efficiently master advanced achievements in the fields of science, technology, and new technologies, as the impact of scientific and technological and innovation spheres contributes to the rapid economic growth of the state's economy.

The neglect of the problems of organization and stimulation of the development of an innovative component of the economy by the state can lead to Ukraine's loss of opportunity to actively participate in shaping the main trends in the reproduction of global markets for scientific and technological innovations and new technologies.

The experience of successful leading countries in the field of innovation and high technology proves the need for public administration and control over these processes. Over the past decades, governments and corporations have been actively increasing the cost of science, innovation, and high technologies, which are not being stopped even during periods of financial and economic crisis.

Key words: innovations, innovation index, innovation work, innovative employment, human development, intellectual property.